# אורות — יסורים ממרקים



כל סבוכי הדעות שבבני אדם וכל הסתירות הפנימיות שכל יחיד סובל בדעותיו באים רק מפני הערפלים המצויים במחשבה ע"ד המושג האלהי, שהוא ים שאין לו סוף וכל המחשבות כולן, בין המעשיות ובין העיוניות, ממנו הן נובעות ואליו הן שבות.

תמיד צריך לזכך את המחשבה, שתהיה ברורה בלא סיגים של דמיונות כוזבים, של פחדי שוא, של תכונות רעות, של העדרים וחסרונות. אמונת אלהים מאשרת את בני האדם רק כפי אותה המדה שהגדולה האלהית נחקרת ונלמדת מאותו החלק החשוב שלהם, שהוא ראוי לכך. אז מאירה הנשמה מאור העליון על ידי הדבקה באהבה ודעה שלמה לחיי החיים, וכל ההרגשות, הדעות והמעשים מתעדנים. כפי גדל הזכוך של יסוד היסודות הזה בתוכיות הנפש, כן תגדל ביותר הפעולה שתפעל גם הדבקות האלהית שברגש ושבהתפעלות הלב לנהל את כל מהלך החיים באורח ישרה.

עיקר האמונה היא בגדולת שלמות אין סוף. שכל מה שנכנס בתוך הלב הרי זה ניצוץ בטל לגמרי לגבי מה שראוי להיות משוער, ומה שראוי להיות משוער אינו עולה כלל בסוג של ביטול לגבי מה שהוא באמת. אם אומרים על דבר הטוב או על דבר החסד, המשפט, הגבורה, התפארת, וכל מה שהוא חיים ופאר החיים, או על דבר האמונה והאלהות, - הכל הוא מה שהנשמה כוספת במקוריותה למעלה מן הכל. גם כל השמות והכנוים, בין העבריים ובין הלועזיים, אינם נותנים כי אם ניצוץ קטן וכהה מאור הצפון, שהנשמה שוקקת לו ואומרת לו : "אלהים". כל הגדרה באלהות מביאה לידי כפירה, ההגדרה היא אליליות רוחנית, אפילו הגדרת השכל והרצון ואפילו האלהות עצמה ושם אלהים הגדרה היא, ומבלעדי הידיעה העליונה שכל אלה אינם כי אם הזרחות ניצוציות ממה שלמעלה מהגדרה היו גם הם מביאים לידי כפירה. ובאנשים שנעתקו לגמרי מהדעה המקורית הזאת מביאים הם באמת לידי כפירה גסה. אם הכרת הלב קרועה ממקורה זה הרי היא מתדלדלת ואין לה שום ערך, ואין תקנה שתהיה מאירה בצורה חיה, כי אם על פי הקישור בהארת האמונה, שהיא הארה כללית למעלה מכל ערכים ובזה היא מבססת את הערכים כולם. הענינים שחוץ מזו של גדולת אין סוף, שהם הסברות להגיע על ידן למקור האמונה, הנם בגדר "אברין דמלכא", ויש מהם בגדר "לבושין דמלכא". ומאן דבוע לבושין דמלכא גם הוא מרים יד ומתחיב בנפשו, ומכל מקום צריכים לבאר בהדרגה את ההבדלים שבין עיקר האמונה ובין הסברותיה, וגם בין ההסברות עצמן - את חלופי המדרגות שבהן.

השממון של המחשבה ממיעוט הלמוד והידיעה מביא את האדם לחשוב הרבה במהות האלהות. וכל מה שיהיה יותר משוקע בבערות של מחשבת עזות נוראה וסכלות איומה זאת, יחשוב שבזה הוא מתקרב אל הידיעה האלהית הרמה, ששמע תמיד שכל גדולי הנפש שבעולם עורגים אליה. בהצבר הרגל כזה במשך כמה דורות מתארגים מתוך כך הבלי שוא רבים, שתוצאותם רשעות רבות ונוראות, עד שאפילו האדם הפרטי אובד את חילו החמרי והרוחני מרוב צרה ואפלה. את המעצור היותר גדול ברוח האדם, בבאו לכלל דעת, מביא מה שהמחשבה האלהית היא קבועה בצורה מיוחדת וידועה אצל בני אדם מפני ההרגל והדמיון הילדותי. זהו נצוץ מהפגם של עשית פסל ותמונה, שתמיד אנו צריכים להזהר בו הרבה מאד, וביותר בתקופת דעת יותר בהירה.

כל הצרות שבעולם, ביחוד הצרות הרוחניות: תוגה, קוצר רוח, בחילת החיים, יאוש, שבאמת הן הנן הצרות העיקריות של האדם, אף הן אינן באות כי אם מפני חסר דעה להסתכל הסתכלות בהירה בגאות ד' [2]. ההכנעה מפני האלהות, שהיא דבר טבעי בכל נברא, בכל הויה שפרטיות מתגלה בקרבה, להתבטל בפני הכללות וקל וחומר בפני מקור ההויה של הכללות, שהוא חש בו עליונות של אין קץ לגבי הכלליות, - לא צער ודכדוך יש בה, כי-אם עונג וקוממיות, שלטון וגבורה פנימית מעוטרת בכל יפי. כשמתפתחת ההכרה הזאת של גאות ד' בקרב הנשמה בכל דרכיה היא מרצה את החיים בשעבודם הטבעי, ממלאתם נחת וחיים לפי אותה המדה שהפרט מכיר את גודל הכלל והדר מקורו, וכל העז והוד שבמחזות המציאות הולך ומתעלה, מתכלל ומתאדר, על ידי הקטנתה של הנשמה לפני יוצרה. ההקטנה הטבעית הזאת מצמיחה גדלות אדירה, שלטון של הוד מלכות ונהורא מעליא, המשחקת בכל עת בענג עדנת מציאותה ועליזה בחלקה ההולך ומתרחב, הולך ומתגדל עד אין חקר, אין קץ, עד תאות גבעות עולם. אבל מתי היא טבעית ? כשגדולת האלהות מצטירת יפה בתוך הנשמה, בצורה של דעה טהורה, של שכל מתעלה מכל מהות ושל דמיון עשוי בטוב החיים ממולא בכל הוד ותפארת גדולה, שאז נתבעת ההתבטלות מכל זויות הנשמה, מכל כללותה ופרטיותיה.

לרגלי המניעה הכללית של הלמוד הרוחני בענינים האלהיים הולך מושג האלהות ונחשך, מאין עבודה שכלית והרגשית מטוהרה. עם זה הפחד החיצוני והאמונה הטבעית והשעבוד של ההכנעה נשארים בלבבות רבים בתור השפעת ירושה מאותן התקופות, שהדעה וההרגשה האלהית היתה מאירה בהן בעזה, עד שהיתה ראויה מצד גדלה לשעבד אליה את כל הנפשות. וכיון שנקודת התוך של ההכרה האלהית עמומה היא הרי המהות האלהית כלולה בהמון, וגם ביחידים שהם ראוים להיות למאירי דרך להם, רק בתור כח תקיף שאין להמלט ממנו והכרח הוא להשתעבד אליו. כשבאים להשתעבד לעבודת אלהים על פי המצב הריקן הזה, של הציור האפל המלא תהו ובהו שמתהוה ברעיון כשחושבים על דבר אלהים בלא השכלה ובלא תורה, יראה תתאה הנתוקה ממקורה, שהוא יראה עילאה, האדם הולך ומאבד את זהר עולמו על ידי מה שהוא מקשר את עצמו לקטנות המוחין. אין גאות - אלהים מתגלה אז בתוך הנפש כי-אם שפלות דמיונות פרועים, המציירים תכונה של איזו מציאות בדויה מטושטשת, מדולדלת וקצופה, שמבהלת את כל מאמין בה ומדכאת את רוחו, מטמטמת את הלב ומונעת את עדינות הנפש של האדם מלהתגבר, ועוקרת את הזיו האלהי שבנשמתו. ואף אם יאמר כל היום כולו שאמונה זו היא בד' אחד היא מלה ריקה שאין הנשמה יודעת ממנה כלום, וכל עדין רוח מוכרח הוא להסיח את דעתו ממנה, וזאת היא הכפירה שבעיקבא דמשיחא כשאזלו מים מני ים הדעת האלהית בכנסת ישראל - ובעולם כולו.

ההתישבות הנפשית הגסה, על דבר מציאות התכן האלהי בעצם המלים והאותיות בלבדן, זאת היא שמחפירה את האנושיות, והכפירה באה כעין צעקה מעצמת מכאובים לגאול את האדם מבאר צרה נכריה זו, להעלותו מחשכת האותיות והפתגמים למאור הרעיון והרגש, עד שהיא מוצאת מקום לעמוד גם במרכז המוסריות. יש לכפירה זכות הקיום הארעי, מפני שהיא צריכה לעכל את הזוהמא שנתדבקה באמונה מאפס דעת ועבודה. זוהי כל תעודתה במציאות - להסיר את הצורות המיוחדות מהמחשבה המהותית של כל החיים ושרש כל המחשבות כולן. כשנמשך המצב הזה משך של דורות מוכרחת הכפירה לצאת בצורה תרבותית לעקור את זכר אלהים ואת כל המוסדים של עבודת אלהים, אבל לאיזו עקירה מכונת ההשגחה העליונה ? לעקירת הסיגים שהם רק

חוצצים בין האדם ובין אור אלהי אמת, ועל משואות החרבות שהכפירה מחרבת תבנה דעת אלהים הנשגבה את היכלה. כדי לטהר את האויר מזוהמת החוצפה והרשעה של המחשבה במהות האלהות, - הצצה המביאה לידי עבודה זרה, - באה הכפירה המוחלטת, שגם היא אינה טובה מהראשונה אבל מתנגדת לה תכלית נגוד. מתוך ההתנגשות של שני ההפכים האלה תעזר האנושיות עזר גדול, להתקרב לדעת ד' ידיעה מאירה, המקרבתה לאשרה הזמני והנצחי. במקום המחשבה השוממה של ההתפרצות אל מהות האלהות תבא בלבו מחשבה בהירה של המוסר הטהור והגבורה העליונה, המתנוצצים מאור האלהי וקשורים תמיד במקורו, שהיא מתוה לאדם את דרכי החיים ומציגתו באור ד'. הרוח החזק יבא מארבע רוחות ויקים בסערתו בעל כרחם את הקבורים בקברי החלחלה של האלהיות הדמיונית החולנית : "וידעתם כי אני ד' בפתחי את קברותיכם", "והעליתי אתכם מקברותיכם עמי והבאתי אתכם אל אדמת ישראל". יטהר רוח הפרצים של הכפירה את כל הסחי שנתקבץ בשטח התחתון של רוח האמונה, ומתוך כך יטהרו השמים ויראה האור הבהיר שבתכונת האמונה העליונה, שהיא שירת העולם ואמת העולם.

מי שמכיר את התוך שבכפירה מצד זה מוצץ הוא את דבשה ומחזירה לשורש קדושתה, ומסתכל בהוד הקרח הנורא[3] - כפור שמים.

כשממצים את עומק דינה של המרידה והכפירה, האומרת לזנח טוב המנוחל מאבות בשביל איזה חזון לב חדש, שהוא באמת רעיון תשובה כללי המכה גלים, מוצאים את הצד הטוב שבה, שהוא הגרעין הכללי של התשובה מכל שפלות ומכל קלקול, ומתוך כך באים גם לשוב מהקלקלה הגדולה שיש בהריסה עצמה, ואז שבים אל ד' באמת וגאולה באה לעולם. תקון העולם, שיצא ממקורם של ישראל, הוא האידיאל של התשובה. כל זמן שהאדם קובע לו בתכסיס חייו על פי מדה קבועה, לא יוכל לצאת מידי החסרונות שבשכל, במדות ובמעשה, ואיכה זה ישתלם אפיו ? לכן חלילה להההרגל להיות הכח העקרי בהנהגת החיים, הכלליים והפרטיים, ולעולם צריך האדם היחיד, וכן החברה כולה, להיות מתקן את עצמו ומרפא את שבריו הרוחניים והמעשיים. כל חדושי החיים וכל השאלות המהפכות את סדרי העולם כדי להטיבו, הנם אך ארחות של תשובה, ותמיד צריכה התשובה להיות עומדת בראש הפסגה של סולם ההשלמה האנושית.

מתקופה לתקופה הולכת ומתבררת התערובת של אמונת היחוד הטהורה עם מחשכי ההגשמה, ובכל פעם שחלק ידוע מההגשמה נופל - נדמה כאילו האמונה נופלת, ואחר כך מתגלה שלא נפלה האמונה כי אם נתבררה. בימים האחרונים לשיבת הרוח האנושי אל ספירת האמונה הברה נופלת קלפת ההגשמה האחרונה הדקה, שהיא יחש המציאות בכללות אל האלהות, שבאמת כל מה שאנו מגדירים ב"מציאות" הוא מופלג מהאלהות כערך בלתי נערך. צלליה של שלילה זו דומים הם לכפירה, מה שבאמת היא המעלה היותר עליונה שבאמונה כשהיא מתבררת יפה, ומתרגל הרוח להקשיב את קשב האמונה על פי המעשים ועל פי ההשפעות, הופעות ההויה והופעות התורה והמוסר, - הדעת שהאלהות משפעת את המציאות וממילא היא למעלה מהמציאות, וחוזרת הכפירה הדמיונית המטהרת מטומאתה למרומי האמונה היותר טהורה. ואמנם צריכה היא שלילת המציאות הזאת, החוזרת למקור כל ההויות ואיתניות היותר תמציתית של הדר כל המציאות, בינה מהודרת שבכל יום צריך להעלות אותה למקור טהרתה.

אמנם נפגמת היא האמונה על ידי בטולה של תורה העליונה, המביאה להכרת גדולת אלהים, השלמות העליונה שאין לה סוף וערך, ואינה נותנת את הפרי הטוב שהיא צריכה לתת, אינה מרוממת את הנשמות בגלוי משפלותן, ובוזיה ומחלליה מתרבים. אבל אמונת ישראל נעוצה היא באין סוף, שהוא למעלה מכל תוכן של אמונה, ומתוך כך נחשבת באמת אמונת ישראל לאידיאל של האמונה, ואמונת העתיד, "אהיה אשר אהיה"[4], הגבוה באין ערוך מתוכן של אמונה בהוה. הרבה מדרגות במורד יורד הוא הציור הרוחני, ער כדי להקראות בשם אמונת ישראל בעצם בתור אמונה ממש ולא בתור האידיאל האמוני. באמונה עצמה חל הפגם של הכפירה, אבל באידיאל האמוני אין פגם הכפירה מגיע כלל. הוא למעלה ממושג הכפירה כשם שהוא למעלה ממושג האמונה. הכפירה אין לה אידיאל אמתי, "אל אחר איסתרס ולא עבד פירין", היאוש והתהו אינם נותנים מאומה, ועל כן אין מקום לאידיאל הפוך מהאידיאל של האמונה, אף על פי שיש ענין של היפוך והקבלה לעומת גוף האמונה : "שער החמשים" האידיאל האמוני, שגם אצל משה היה לאידיאל, שלא נתן לו, איננו במציאות בקליפה. והשפעתו של שער החמשים הזה, של אידיאל האמונה, נותנת היא חיים עליונים לכל השערים כולם ומכניעה את קליפת הכפירה חסרת האידיאל מפני קדושת האמונה הקשורה באידיאל נצחי, "כי עמך מקור חיים".

למראה זעזועי האורות כמו אלה חושבים שהאמונה נופלת, שהעולם מתהפך, ובאמת הצללים נדים וזזים, בורחים ומסתלקים לפנות מקום לאור. הכרח הוא כדי לשוב לבצרון של האמונה שתשוב לתחיה בתוך כל נשמה, להתעורר התעוררות חזקה להרמת דעת אלהים בכל רחבה ועמקה, להתעסק בארחות השכל היותר גנוז, שבו עולים למעלה מכל הגדרה. כי כשם שאולת וחולשה היא להסיח דעת ולסגור עין מהגלוי, מהיפי והעז שבחיי המציאות המוחשית, כך טפשות היא לנער את השכל מן הנטיה אל הנסתר שבמעמקי הנשמה, שאי אפשר מבלעדי זה להכיר כל נשגב, כל מה שהוא למעלה בחיים ובהויה מהחושים המטומטמים שלנו, שנאטמו מרוב טומאה וצרה. ודוקא בזה מתמלאה הנשמה חיים מלאים בדעת וכשרון, ועל ידי מעמיקים כאלה מתמלא העולם אורה וטל תחיה, מעורר נרדמים ומחיה מתים. הצדיקים היותר מעולים, הגבורים והחכמים היותר שלמים בדעת אלהים שבבני אדם, יתחזקו מאד להגביר את תשוקת חקר גדולת ד' בכל הדרכים, השכליים והמוסריים. אז תשוב האמונה לאיתנה, תלך ותתרומם ותצא מאפלתה לאור גדול ותהי למקור חיים לכל הנשמות היותר גבוהות ועדינות שבעולם, כמו שהוא בטבע האמתי שלה, וממילא ישוב אליה כבודה ויקרה גם בכל השדרות האנושיות כולן. בישראל זהו כל עוגן ההצלה של האומה בעת כזאת - להשיב לה את יקר האמונה האלהית הטהורה, שהיא כל יסוד חייה.

אבל דוקא כשהאורות מזדעזעים ומכחם הכלים חושבים להשבר צריך אמוץ אדיר, להודיע שאמנם אין האותיות, התיבות, העובדות, גופן של אורות, אבל כלים הם, אברים של גויה חיה, הנושאת בתוכה את הוד הנשמה, ואוי אוי למי שמסלק מהם גם את הערך של כלים, מי שמבער את הקודש של האותיות, התיבות, המעשים והציורים, גם מתחום שלהם. אלם ישאר בלעדם באין הגה, נדהם בלא ציור מחשבי פנימי ורצוץ כולו מאפס כח מעשי, סחוף בזרמים שוממים, המשממים את כולו, את גופו ונפשו, רוחו ונשמתו.

רוממו את האמונה, העלו את הרעיון, והבו גודל לחיים הממשיים שעל פי ההתלבשות של האורה העליונה בציור המושכל, הלבוש בכח הדמיון ובאוצר חיי המעשה, עבודת החיים התורה והמצוה כולה.